

*ІВЕР А. В., магістрантка
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка*

БРИТАНСЬКА (АНГЛОСАКСОНСЬКА) МОДЕЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ХАРАКТЕРНІ РИСИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Місцеве самоврядування має давню та багату історію, що своїми коріннями сягає глибокої давнини. Цей соціальний інститут існував як обцининне самоврядування суспільства, пройшов етапи античного світу, середніх віків та нового часу. За доби новітньої історії місцеве самоврядування стає постійним об'єктом теоретичних та практичних наукових досліджень і привертає увагу політологів, істориків, економістів тощо. Питання самоврядування обов'язково піднімається при проведенні політичних, адміністративних і правових реформ.

Місцеве самоврядування це така система управління місцевими справами, яка здійснюється спеціальними виборними органами, які безпосередньо представляють населення тієї чи іншої адміністративно-територіальної одиниці даної країни. Європейська хартія про місцеве самоврядування, прийнята на конференції місцевих і регіональних органів влади Європи 15 жовтня 1985 р., дає загальне визначення місцевого самоврядування, яке фактично стало універсальним і прийнятим всіма демократичними державами. Під місцевим самоврядуванням Хартія розуміє “право, дійсну здатність місцевих громад контролювати значну частину громадських справ, керувати ними в рамках закону під свою відповідальність і на благо населення” [1].

Однією з визнаних та найбільш поширених сучасних моделей місцевого самоврядування є британська (англосаксонська). Мета нашої статті полягає у визначенні основних рис та особливостей даної моделі місцевого самоврядування.

Історичні традиції англосаксонської моделі організації місцевого самоврядування беруть свій початок з практики життєдіяльності місцевих громад, парафій та міст. Ці самоврядні одиниці стали не просто низовими, а первинними ланками державного управління в Англії та країнах зі схожим типом формування державності “знизу” [4, с. 23].

Можна визначити такі характерні риси англосаксонської моделі місцевого самоврядування:

1. Відсутність конституційного статусу місцевих органів влади. Це пов'язано з особливостями англосаксонської системи права, відповідно до якої місцева влада наділяється повноваженнями за допомогою спеціальних нормативних правових актів, що видаються

парламентом. Таким чином, органи місцевого самоврядування залежать не від виконавчої влади, а передусім від парламенту держави, яким вони легітимізовані. Єдиними обмежувачами діяльності органів місцевого самоврядування на даній території є доктрини *inter vires* (функціонування муніципалітету в межах своєї компетенції, закріпленої в позитивній формі її регламентації) і *ultra vires* (вихід муніципалітету за межі своєї компетенції). Держава, таким чином, лише стежить за тим, щоб нормативно-правові місцеві акти не порушували загальнонаціональне законодавство і не виходили за межі запропонованої їм компетенції.

2. У межах власної компетенції обрана населенням місцева влада володіє великою політичною самостійністю. Пряме підпорядкування нижчестоячих органів місцевого самоврядування вищестоячим відсутнє. Кожна місцева громада живе за власними звичаями і правилами, але відповідно до загальнодержавних нормативних та правових актів.

3. Визначальна роль в управлінні місцевими справами належить не стільки органу місцевого самоврядування в цілому, скільки сформованим депутатами цього органу профільним комітетам і комісіям.

4. Робота органів місцевого самоврядування контролюється не територіальними підрозділами держави, а непрямым шляхом, через судову або податкову систему.

5. Населення може обирати не лише представницькі органи місцевого самоврядування, а й інших посадових осіб відповідно до місцевих традицій. (Наприклад, у США місцеві жителі обирають свого шерифа, муніципального скарбника і деяких інших функціонерів).

6. Незважаючи на відсутність патерналізму у взаєминах центральних і місцевих органів влади, недотримання або порушення законодавства місцевими органами та посадовими особами карається за результатами судового розгляду доволі жорстоко. В якості таких санкцій можуть виступати: арешт муніципальних депутатів або чиновників, тюремне ув'язнення, розпуск даної муніципальної ради на певний строк або назавжди [3, с. 97].

Країнами поширення англосаксонської моделі та традицій місцевого самоврядування вважаються Великобританія, Ірландія, Канада, Австралія, Нова Зеландія і з деякими застереженнями США [5, с. 106].

Уся територія Великобританії розділена на графства, унітарні утворення і округи. Англія складається з 34 графств, 47 унітарних утворень та Великого Лондону (створений в 1965 р. як окреме адміністративне утворення). Графства поділяються на округи, які, у свою чергу, включають у себе приходи. Деякі округи іменуються містами (*boroughs*). Територія Уельсу поділяється на 22 унітарних утворення, які називаються графствами або міськими графствами

та управляються унітарними радами. Шотландія поділяється на 32 унітарних утворення, в рамках яких функціонують унітарні ради. Північна Ірландія поділена на 6 адміністративних районів, розділених, у свою чергу, на 26 округів, ради яких мають дуже обмежене коло повноважень. Всі округи (у кожному з них має бути не більше 10 тис. осіб населення) поділяються на приходи чи громади – низову ланку адміністративно-територіального поділу [2].

Організація місцевого уряду Англії дуже складна, з розподілом функцій, залежно від розташування місцевості. Законодавча база щодо англійського уряду встановлюється Парламентом і Урядом Великобританії, оскільки у Англії немає свого власного парламенту. Вищий рівень адміністративного поділу Англії складають дев'ять урядових регіонів. Один регіон, Великий Лондон, має свою виборну асамблею і мера. Нижче регіонального рівня йде рада графства, а потім районні ради чи унітарні ради. Сам же Лондон має свою систему з 32 Лондонських бюро. Члени ради обираються за мажоритарною системою.

Самоврядування у Шотландії на місцевому рівні розділене на 32 області, котрі сильно відрізняються розмірами та чисельністю населення. Зокрема, міста Глазго, Единбург, Абердин та Данді є окремими областями, як і Країна Гір, яка включає територію третини Шотландії, але має населення трохи більше 200 тис. осіб. У 1998 р. після прийняття парламентом Великобританії Акта про Шотландію у цій місцевості з'явився власний парламент та уряд (виконавча рада). Шотландський парламент складається з 129 членів, що обираються на чотири роки за змішаною виборчою системою (73 – за мажоритарною виборчою системою, 56 – за пропорційною). Парламент має різноманітні законодавчі повноваження, що стосуються питань економічного розвитку, податків, житлового, сільського та лісового господарства, рибальства, проблем охорони довкілля, охорони здоров'я, освіти і соціального забезпечення.

Міське самоврядування Уельсу базується на 22 унітарних утвореннях, включаючи міста Кардіфф, Суонси та Ньюпорт, кожне з яких є окремим утворенням. Вибори проводяться раз на 4 роки за мажоритарною системою. У 1998 р. Парламент Великобританії прийняв Акт "Про управління Уельсом", відповідно до якого була заснована Національна асамблея Уельсу, що складається з 60 депутатів (40 депутатів обираються за мажоритарною виборчою системою, 20 – за пропорційною). Національна асамблея Уельсу не наділена законодавчими повноваженнями та має право лише розширювального тлумачення та конкретизації законів, прийнятих Парламентом Великобританії, виходячи з особливостей регіонального розвитку Уельсу з питань охорони здоров'я, житлобудівництва, освіти, культури і спорту. Виконавчу владу в Уельсі здійснює кабінет, члени якого іменуються секретарями Асамблеї.

Північна Ірландія з 1973 р. була розділена на 26 районів. Права місцевої влади обмежені обслуговуючими функціями, такими як, наприклад, прибирання сміття, контроль за домашніми тваринами та догляд за парками. Північна Ірландія не має парламенту як такого, замість цього там створено власний представницький орган (Стормунт), що складається з 108 депутатів та має виконавчу раду. При цьому зберігаються істотні прерогативи центральних органів влади Великобританії, що мають право призупиняти діяльність органів влади у Північній Ірландії та встановлювати пряме управління цим регіоном.

Отже, місцеве самоврядування у Великобританії можна розділити на декілька рівнів. Територія держави поділена на області місцевого самоврядування, що називаються графствами, а в цих графствах створені райони місцевого самоврядування, що називаються округами. Ті округи, які згідно із законом вважаються “сільськими”, розділені на приходи. У кожному графстві, округі утворюється рада. У кожному приході створюються збори приходу. Окремий регіон може мати три рівні місцевого управління: рада графства, рада округу, приходська рада (збори приходу), але на більшості території діють два рівні: рада графства та рада округу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Европейская хартия о местном самоуправлении принятая Постоянной конференцией местных и региональных органов власти Европы от 15 октября 1985 года / Собрание законодательства. – 1999. – 11 апреля. – № 36.
2. Закон «О местном самоуправлении» Великобритании от 1972 года / Собрание законодательства. – 1999. – 11 апреля. – № 44.
3. Зарубіжний досвід організації роботи місцевої влади : монографія / [за ред. П. В. Ворони]. – Полтава : ПолНТУ, 2009 – 288 с.
4. Местное самоуправление в зарубежных странах. Информационный обзор / [под. ред. Н. П. Медведева]. – М. : Юрид. лит-ра, 1994 – 78 с.
5. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз: Навч. посіб. для студ. ВНЗ / Н. В. Камінська. – К. : КНТ, 2010. – 232 с.
6. Харлоф Э. М. Местные органы власти в Европе / Э. М. Харлоф; [пер. с англ.]. – М. : Финансы и статистика, 1992. – 197 с.